

JÄRFÄLLA

**HANDLINGSPLAN MOT HEDERSRELATERAT
VÅLD OCH FÖRTRYCK
Järfälla kommun**

2017– 2018

Reviderad 2017-09-21, markerade ändringar

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Hedersrelaterat våld och förtryck	3
2:1 Flickors och unga kvinnors utsatthet	4
2:2 Pojkars och unga mäns utsatthet	5
2:3 HBTQ och heder	5
3 Syfte	5
4 Övergripande mål	5
4.1 Delmål	6
5 Uppföljning	6
6 Källförteckning	7
7 Bilagor	7

1. Inledning

Enligt NCK -rapport 2014:1, finns ett starkt vetenskapligt stöd för att utsatthet för våld är ett betydande folkhälsoproblem. Våldet är mångfasetterat och har studerats ur många olika perspektiv. Världshälsoorganisationen (WHO) har vid upprepade tillfällen lyft fram våldet som ett omfattande och växande folkhälsoproblem världen över samt framhållit att det utgör en prioriterad folkhälsofråga. År 2013 konstaterade WHO att våld mot kvinnor i nära relationer är ett av de allvarligaste hoten mot kvinnors hälsa.¹

Skolverket har hedersrelaterad problematik som ett av de områden som finns med i skolans värdegrundsarbete. Enligt skolverket finns skolans arbete kring kvinnors och mäns villkor tydligt uttryckt i skollag och läroplaner. Utbildningen i skolan utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom alla människors lika värde, lika rättigheter och möjligheter samt jämställdhet mellan kvinnor och män.²

Enligt Socialtjänstlagen 5 kap. 11 § hör till socialnämndens uppgifter att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Begreppet ”kvinna” är inte avgränsat nedåt i ålder, utan omfattar även barn under 18 år.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.³

2. Hedersrelaterat våld och förtryck

Regeringens definition av hedersrelaterat våld och förtryck (HRV):

”Hedersrelaterat våld och förtryck, liksom mäns våld mot kvinnor generellt, har sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar om dessa. När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhets i fokus och familjens rykte ses som avhängigt i flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftemål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hedertänkandet i hot om våld, våld och dödlig våld”

Hedersnormer karaktäriseras av att:

- Individens agerande påverkar hela familjens anseende
- Individens intressen är underordnade familjens intressen
- Individens sexualitet är en angelägenhet för hela familjen
- Sexuella relationer ska ske mellan man och kvinna inom äktenskap

¹ Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK): Våld och hälsa- en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa

² www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/hedersrelaterad-problematik

³ Socialstyrelsen (2015) Våld-Handbok om socialtjänstens och hälso-och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer

Både flickor, kvinnor, pojkar och män utsätts för hedersrelaterat våld och förövarna kan vara både kvinnor och män. Homo- och bisexuella personer samt transpersoner och queer (HBTQ) kan vara särskilt utsatta.

De flesta ungdomar som lever i hederskultur kan tvingas att leva ett dubbelliv – ett i hemmet och ett i skolan. De lyckas kompromissa, lirka och se till att det finns en framkomlig väg till dialog inom familjen genom sin förhandlingsförmåga. Det kan handla om en *anpassningsstrategi*, då den utsatta rättar sig efter rådande omständigheter samtidigt som framtida lösningar planeras, en *motståndsstrategi* där personen medvetet bryter mot det som familjen vill, en *frigörelsestrategi* där utbildning ofta är central eller *uppgivenhet och resignation* där personen inte längre ser någon utväg vilket kan leda till destruktiva handlingar – som till exempel anorexi eller självmord.⁴

2:1 Flickors och unga kvinnors utsatthet

Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas bl.a. av att det är kollektivt utövat. Det innebär att det kan vara flera förövare, t.ex. i den närmaste familjen, samt att omgivningen sanktionerar eller driver på. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är central liksom att valet av partner inte är individens utan familjens eller ett större kollektivs angelägenhet. I familjer med kollektivistiska hedersnormer har mannen en mer framträdande och överordnad roll än vad kvinnan har. Detta återspeglas också i barnens uppfostran där pojkarna ges större friheter och rättigheter än flickorna. Detta innebär att flickorna måste förhålla sig underordnade till sina bröder och samtidigt anpassa sig till krav från pappan och släkten. Om en familjemedlem bryter mot gruppens normer så drabbar skammen hela familjen. Det kan räcka med att ett rykte sprids om flickan. Om en tjej i hederskontext utsätts för ryktesspridning ska detta betraktas som ett allvarligt hot för hennes liv och hälsa.⁴

Flickor som lever i en hederskontext lever under kontroll och förväntas följa de oskrivna lagar som familjen bestämmer över. Flickor förväntas t ex att gå direkt hem efter skoldagens slut och de tillåts inte delta i t.ex. idrott eller sexualundervisning. Flickor får inte prata med pojkar under rasterna, de får inte välja sin kläder själva, de får inte välja sin livspartner eller studier själva.⁴

Könsstymning grundar sig i föreställningen om flickans oskuld och handlar om att säkerställa oskulden tills hon gifter sig. Enligt Länsstyrelsen i Östergötland könsstympas fler än två miljoner flickor i åldrarna 4 – 15 år varje år i världen över. Också spädbarn utsätts för könsstymning. Enligt Socialstyrelsens kartläggning 2015 är uppskattningsvist 38 000 flickor och kvinnor i Sverige könstympade var av 7000 är flickor under 18 år.

Könsstymningen kan ge allvarliga fysiska besvär som t ex infektioner i underlivet och i magen, svårigheter att kissa och mensblod som samlas i klumpar i magen. Därför är det viktigt att personalen i förskolan, skolan och skolhälsan har kunskap och strategier om hur de kan hjälpa flickorna att få medicinskt hjälp och hur de kan underlätta deras vardag i skolan.⁵

⁴ Statens offentliga utredningar SOU 2015:55 Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck – slutbetänkande av utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor.

⁵ www.hedersfortryck.se

2:2 Pojkars och unga mäns utsatthet

Det är viktigt att ha kunskap om att också pojkar som lever i hederskontext är utsatta för våld och tvingas att utsätta andra för våld. Den kollektiva kontrollen över flickor förutsätter att deras bröder eller andra manliga släktingar har kontroll över flickor och rapporterar till föräldrarna. De kan t ex ha i uppgift att kontrollera vilka flickorna umgås med och vilka de pratar med i skolan samt att följa med när de rör sig utanför hemmet på fritiden. Bröder kan uppleva att de måste straffa systemen för att skydda henne från värre straff av kollektivet om hon fortsätter bryta mot kollektivets regler. Pojkar kan också tvingas att gifta sig mot sin vilja med av slakten utvalda flickor.⁶

2:3 HBTQ och heder

HBTQ är ett samlingsbegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera personer som grupp. Det är viktigt att komma ihåg att det inte är en homogen grupp eller enhet. Det som är gemensamt för gruppen är att individen bryter mot heteronormen som förutsätter att alla attraheras av det motsatta könet, att alla har det kön de ser ut att ha eller vill definiera sin könstillhörighet.⁷

Stereotypa maskulinitetsnormer som t.ex. manlig dominans, fysiskt vältränad kropp, heterosexualitet och ibland nedvärderande syn på tjejer ger inte utrymme för individen att själva välja hur man vill vara. Stereotypa maskulinitetsnormer är också bidragande orsak till våldsbeteende.⁷

HBTQ personer som växer upp i familjer med hedersnormer har en egen idé om hur de vill leva sina liv som går tvärs emot familjens krav och förväntningar. Denna konflikt leder ofta till dubbelliv och självförnekelse med ständigt rädsla att bli avslöjad av familjen, skolkompisar, partners eller av andra vänner och bekanta. De kan tvingas att gifta sig enligt heteronormen och kan utsättas för våld, trakasserier och utpressning. Det är viktigt att alla som i sitt arbete kommer i kontakt med barn och ungdomar har kunskap om hur det är att som HBTQ person leva i hederskontext. Denna kunskap bör profileras tydligt för att de hjälpbehövande kan känna sig trygga med att söka stöd.⁸

3 Syfte

Syftet med handlingsplanen är att öka kunskapen om hedersrelaterat förtryck och därmed öka förutsättningarna för att upptäcka förekomsten av hedersrelaterat förtryck, våld och/eller hot och att ge personal råd och stöd i hur man kan hjälpa utsatta barn och ungdomar.

4 Övergripande mål

Målet är att tidigt upptäcka barn och ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Att i samarbete mellan förskolan, skolan, fritid och socialtjänst hjälpa barn och ungdomar att tillvarata sina rättigheter, möjliggöra deltagande i skolans aktiviteter och erbjuda skyddsinsatser.

⁶ www.hedersfortryck.se

⁷ HBT&heder – en intervjustudie om unga HBT-personer som lever i familjer med hedersnormer.

⁸ Statens offentliga utredningar SOU 2015:55 Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck – slutbetänkande av utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor.

4.1 Delmål

- att personalen som arbetar med barn och ungdomar inom förskolan, skolan, fritidsverksamheten och socialtjänsten har grundläggande kunskap om vad det innebär att leva i hederskontext
- att skriftlig information finns tillgänglig i alla kommunens verksamheter om vilken stöd och hjälp de utsatta kan få
- att det finns skriftliga rutiner för skolan, förskolan, fritidsverksamheten och **socialtjänsten** om hur man bemöter och hjälper barn och ungdomar som lever i hederskontext.

5 Uppföljning

Barn- och ungdomsnämnden, Kompetensnämnden, Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden samt Socialnämnden vars verksamheter i kommunen främst möter barn och ungdomar ansvarar för att verksamheterna har tillräckligt med resurser för att arbeta med delmålen enligt handlingsplanen.

Respektive förvaltning rapporterar årligen till SAMBU:s styrgrupp om hur arbetet med de olika delmålen fortlöper. **Socialförvaltningens samordnare mot våld i nära relationer följer upp hedersnätverkets aktiviteter som beskrivs i bilaga 2, och rapporterar årligen till styrgruppen för SAMBU.** Styrgruppen ansvarar för slutrapporteringen av handlingsplanen till respektive nämnd senast 2018-12-30.

6 Källförteckning

Darj, Frida & Nathorst-Böös, Hedvig (2011) *HBTQ&HEDER – en intervjustudie om unga HBT-personer som lever i familjer med hedersformer*. Almaeuropa & RFSL Ungdom

Handlingsplan, för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och våld i samkönade relationer. Skr 2007/08:

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet (2014) *Våld och hälsa – en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Danagård: LITHO

Statens offentliga utredningar SOU 2015:55 *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck – slutbetänkande av utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor*. Stockholm: Elanders Sverige AB.

Socialstyrelsen (2015) *Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/hedersrelaterad-problematik>

<http://www.hedersfortryck.se>

7 Bilagor

Bilaga 1

Bilaga 2

Resurslista

Uppdragsbeskrivning för Järfällas nätverk mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Bilaga 1

Resurslista

AMEL-mottagningen, Södersjukhuset tar emot kvinnor med problem orsakade av könsstympning. Inget krav på remiss.

<http://www.sodersjukhuset.se/Avdelningar--mottagningar/Mottagningar/Mottagning-for-konsstymade/>

Järfällas nätverk mot hedersrelaterat våld och förtryck (Hedersnätverk) består av personal från skolan, socialtjänsten och ungdomsmottagningen. Nätverket utgör en resurs för information, utbildning och kompetensstöd främst för den egna yrkeskåren/arbetsplatsen. Nätverket deltar i och arrangerar utbildningar och studiedagar om hedersrelaterat våld. Kontaktuppgifter till nätverket finns på Portalen.

Järfälla Kvinnojour är en ideell förening som erbjuder rådgivning och stödsamtal för våldsutsatta kvinnor. Kvinnor kan själva ta kontakt med jouren för samtalsstöd, jouren har kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck.

www.jarfallakvinnojour.se

Ungdomsmottagningen i Järfälla kommun erbjuder konsultation för anställda i kommunens verksamheter. Ungdomar upp till 23 år kan vända sig direkt till Ungdomsmottagningen och prata med en kurator, barnmorska eller läkare utifrån sina egna behov.

<https://www.jarfalla.se/omsorg--stod/familj-barn-och-ungdom/stod-till-barn-och-ungdomar/ungdomsmottagningen.html>

Familjevåldsmottagningen i Järfälla erbjuder stöd och bearbetande samtal till både kvinnor och män som är eller varit utsatta för våld i nära relationer. Dit kan den våldsutsatta ta kontakt själv. Tel 08-580 327 80

www.jarfallastod.se

Origo är länsgemensamt resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. Origo är ett kunskapscentrum men kan också agera i enskilda fall. Järfälla är en av medlemskommunerna i Origo tillsammans med Landstinget och polisen. Anställda kan få konsultativa samtal och ungdomar kan själva kontakta dem för samtal om hedersrelaterat våld och förtryck.

www.origostockholm.se

Länsstyrelsen Östergötlands nationella kompetensteam ger stöd till yrkesverksamma i ärenden som rör hedersrelaterat våld, förtryck, barn- och tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor.

Tel 010-223 57 60

www.hedersfortryck.se

Webbstöd för kommunernas arbete med mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer

<http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/for-kommuner/webbstod>

Uppdragsbeskrivning för Järfälla kommuns nätverk mot hedersrelaterat våld och förtryck

Styrgrupp

Hedersnätverket är en del i Samverkan kring barn och ungas (SAMBU) organisation. Styrgruppen består av programchefer eller motsvarande från Barn och ungdomsförvaltningen (Buf), Kultur-, demokrati- och fritidsförvaltningen (Kdf), Kompetensförvaltningen (Kof), Socialförvaltningen (Sof) och Polisen. Styrgruppens uppgift är samordning och ledning av nätverksgruppen och hantera ekonomiska frågor. Styrgruppen utser en sammankallande för nätverket.

Nätverksgrupp

Nätverksgruppen består av personal från skolan, socialtjänsten och ungdomsmottagningen maximalt 10 personer. Representation kan, i samråd med styrgruppen, vid behov ändras.

Nätverket utgör en resurs för information, utbildning och kompetensstöd för sin egen yrkeskår/arbetsplats samt deltar i och arrangerar utbildningar och studiedagar om hedersrelaterat våld. Nätverket är också resursgrupp till styrgruppen när de beslutar om reviderad Handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Nätverket ska

- lämna förslag om reviderat handlingsplan till styrgruppen
- vara rådgivande och stöd till personal som hanterar frågor kring hedersrelaterat förtryck/våld
- ha regelbundna sammankomster för utveckla kommunikation kring och hantering av hedersrelaterat förtryck/våld.
- dokumentera mötena utan att uppge de enskilda fallen
- ansvara för att respektive förvaltning har praktiska råd kring hur personal inom dess verksamheter som kommer i nära kontakt med problematiken med hedersrelaterat våld och förtryck ska agera
- informera och rådgöra kontinuerligt med varandra kring pågående ärenden
- föra information vidare till kollegor på respektive arbetsplats
- ta del av fortbildning inom ämnesområdet
- följa verksamheten på Origo (det länsgemensamma resurscentret) och vid behov använda deras resurs
- erbjuda föreläsningar och utbildningar till personalen och ideella föreningar inom kommunen